

O'QUVCHILARNING YOZMA SAVODXONLIGINI OSHIRISH UCHUN TAVSIYALAR

Tosheva Nargiza Qosimovna

Buxoro viloyati Shofirkon tumani

38-IDUMning Boshlang'ich fani o'qituvchisi

Gafforova Shohida Qosimovna

Buxoro viloyati Shofirkon tumani

38-IDUMning Boshlang'ich fani o'qituvchisi

Jamolova Laylo Ilhomovna

Buxoro viloyati Shofirkon tumani

38-IDUMning Boshlang'ich fani o'qituvchisi

Annotatsiya: Ushbu maqolada yozma savodxonlikni oshirishga doir bir qancha tavsiyalar berilgan.

Imlo nafaqat insonning savodini, balki uning ilmiy salohiyatini ham ko'rsatib beruvchi omildir. Husnixat bilan xatosiz yozish insonning ma'naviy ko'rki, yuzidir. Afsuski, yozma nutqimizda hamma ham imlo qoidalariga rioya qilavermaydi. Ommaviy axborot vositalari, afishalardagi ayrim kamchiliklar yoshlarimiz savodiga sezilarli ta'sir qilyapti. Shuning uchun hozirgi davrda bizdan talab qilinadigan vazifa o'quvchilarning imloviy xatolarsiz, chiroyli husnixat bilan yozishga o'rgatish, kreativ fikrlash va nutqiy savodxonligini oshirishdir. Mamlakatimizda o'zbek tilini rivojlantirishga e'tibor kuchaygan bir paytda bizning mas'uliyatimiz yana-da orta boradi.

O'quvchining yozma savodxonligini oshirishda diktantlarning ahamiyati katta. Diktantlarning qaysi turi bo'lishidan qat'ii nazar, xoh saylanma, xoh grammatik yoki lug'at diktant bo'lsin, uni yozishda o'quvchi orfografiya qoidalarini bilishi va bu haqida ko'nikmaga ega bo'lishi kerak. Diktantlardan foydalanish o'quvchida fikrlash qobiliyatini oshiradi, ham yozma, ham og'zaki nutqini rivojlantiradi.

O'quvchilar savodxonligini oshirish uchun har darsda o'quvchining yoshiga mos 9-10 ta so'zdan iborat lug'at diktant olinadi.

Masalan, baynalmilal, jangovar, junjikish, mutolaa, hasharot, bo'sunish, jigarrang, inflyatsiya, berkitmoq, taqiqlamoq. O'quvchilar diktantni yozib bo'lgach, o'qituvchi doskaga yozadi. O'quvchilar doskadan ko'rib o'zlarini tekshirib oladi. Uyga vazifa sifatida xato qilgan so'zlarini qaytadan yozib kelishadi. Zero, takror bilimning asosidir.

Fan to'garaklarida ham diktantlardan foydalanish samaralidir. Xotirangni sina' metodida o'quvchilarning qo'lliga 100-110 ta so'zdan iborat matn yozilgan varaqlar tarqatiladi. O'quvchilar matnni diqqat bilan o'qib chiqqach, yig'ib olinadi. So'ngra o'sha matn yozdiriladi. Bu metodning ahamiyati o'quvchilarning yozma savodxonligi bilan birga, xotirasi ham sinaladi. Yana shu topshiriqqa qo'shimcha sifatida matnda

keltirilgan tushunilishi qiyin boʻlgan soʻzlar izohi muhokama qilinadi va oʻqituvchi Oʻzbek tilining izohli lugʻati”dan foydalangan holda soʻzlar maʼnosini aytadi.Bu oʻquvchining lugʻat bilan ishlash koʻnikmasini shakllantiradi.

Oʻquvchilarning imloda eng oqsaydigan jihati bu H va X harflari imlosidir.Talaffuzda oʻxshash boʻlganligi bois yozuvda ushbu harflarni ajratish

oʻquvchi uchun muammoga aylanyapti.Xatosini topish metodida oʻquvchilarga X va H qatnashgan soʻzlar beriladi.Mazkur soʻzlardan xatosini topishadi.

Hil-hil	axyon-axyon
Xozirjavob	hamyon
Tahdid	xayo
Maxsulot	axloq
Holat	haloyiq
Xijolat	xolat

Topshiriqni bajarib boʻlgach oʻquvchilar qoʻliga Oʻzbek tilining imlo lugʻati beriladi.Oʻquvchining oʻzi shu soʻzlar imlosini topadi.Bunda ular lugʻat bilan mustaqil ishlashni oʻrganadi.Shuningdek,xato qilgan soʻzlarini chiroyli husnixatda uyda takroran yozib kelish buyuriladi.

Yoki

Toʻgʻrisini topish metodida oʻquvchilar qoʻliga tarqatma tarqatiladi.Unda soʻzlarning toʻgʻri va notoʻgʻri yozilgan variantlari boʻladi.Oʻquvchi toʻgʻri yozilgan soʻzning yoniga + belgisini qoʻyadi.

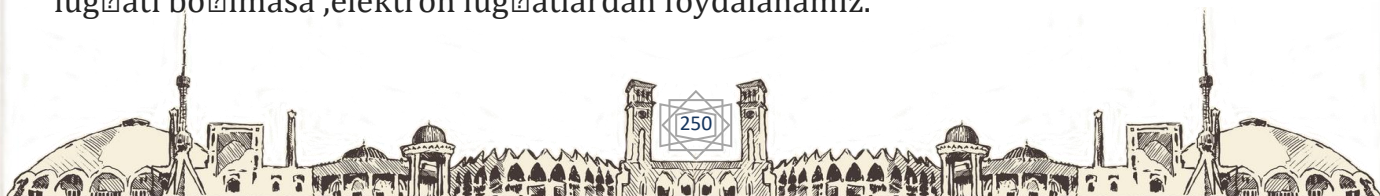
vakuum	vakum
afg`on	avg`on
tashviqot	tashfiqot
ne`mat	nemat
yarimorol	yarim orol
novvot	navot
biroz	bir oz
xohlamoq	xoxlamoq

Paronimlarni notoʻgʻri qoʻllash ham katta xatoni keltirib chiqaradi.Shuning uchun oʻquvchiga paronimlar bilan bogʻliq topshiriqlarni koʻproq berish kerak.

Nuqtalar oʻrniga paronim soʻzlardan mosini qoʻying.

1. Xona , biroq kitob oʻqib boʻlmaydi. (*yoriq / yorugʻ*)
2. Benzin, kerosin kabi larning narxi tobora qimmatlashib bormoqda. (*yonilgʻi / yoqilgʻi*)
3. Kecha kechasi Olimni ketishibdi.(*tunab / toʻnab*)
4. im, bir qoshiq qonimdan keching.(*Shoh / Shox*)
5. Avval piyozni , keyin toʻgrab, qozonga sol.(*art / arch*)

Oʻqituvchi bu topshiriqni bajartirishda tarqatmalardan yoki AKT vositalaridan foydalansa ham boʻladi.Topshiriqni tahlil qilishda Paronimlar lugʻatidan foydalanib,har bir soʻzning izohini oʻquvchiga aytish lozim.Kutubxonaga Paronimlar lugʻati boʻlmasa ,elektron lugʻatlardan foydalanamiz.

Eshitishimcha usuli orqali o'quvchi ham imlo, ham soʻzlar izohidan birvarakayiga foydalanadi. O'quvchilarga tarqatma tarqatiladi. Ular izoh yozilgan soʻzlardan yashiringan soʻzni topishlari kerak yoki teskarisini qoʻllasa ham boʻladi. Soʻz yoziladi, o'quvchi uning izohini topadi, izohlar kamida beshta soʻz yoki tushunchadan iborat boʻlishi kerak. Bu topshiriqni bajarishda bizga O'zbek tilining izohli lugʻati kerak boʻladi.

izoh	Soz	izoh	Soz
Eshitishimcha, hamma ham boʻlmaydi.	farosat	Eshitishimcha, u hammani savodli qilib chiqaradi	maktab
Samimiylik, ziyraklik Oʻtkir aql Kishidagi tez va toʻgʻri fahmalay olish qobiliyati Zakovat, did		Oʻqish joyi idora yosh avlodni maʼlumotli qiladi Taʼlim-tarbiya beradi	

Lugʻatlar bilan ishlashning ahamiyati shundaki, o'quvchining soʻz boyligi koʻpayadi, nutqi ravon boʻladi, o'zbek tilining qanchalik soʻzga boyligining guvohi boʻladi. Bu esa oʻz navbatida o'quvchining ona tiliga boʻlgan muhabbatini oshiribgina qolmasdan gʻurur, faxrlanish hissini ham shakllantiradi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR ROYXATI:

1. O'zbek tilining imlo lugʻati. A. Hojiyev, T., 1995
2. O'zbek tilining izohli lugʻati.
3. Alisher Navoiy asarlari uchun qisqacha lugʻat. B. Hasanov

